

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזוב

ועל פי פשט תירצו, כי אהרן הכהן הדליק את הנרות בציווי ה', ואילו הנשיאים הביאו את הקרנות מנדבת לבם, וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה, שקשה לו יותר להתגבר, וכמאמר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, שציווי ה' גדול יותר מהכל, וזה הנשמה שיש במצוה [ולכן מתו נדב ואביהוא כשהקריבו את הקטורת, דאע"פ שהתכוונו כל הכוונות כולן לא היה להם ציווי ה'].

באופן אחר הסביר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל [מסתברא שאמר כן בשם צדיקי קמאי], ששונה היתה מלאכת הטבת הנרות להקרכת קרנות על גבי המזבח, כי את הקרנות הקריבו בפרסום ובפרהסיא על גבי המזבח, ואילו הטבת והדלקת הנרות נעשתה על ידי אהרן ביחידות בינו לבין קונו [הגם שאמרו (עי' יומא סח): שיקלו לראות עבודת הכה"ג בתוך העזרה, מכל מקום מסתברא שבעת הטבת הנרות לא היו מסתכלים עליו באותה שעה], ועבודה הנעשית בצנעא בין האדם לקונו חשובה יותר ממצוה הנעשית ברבים?

בחצר הקודש קאברין נהגו, שבערב שב"ק פר' בהעלותך היו מזמינים בעלי מנגנים שיבואו לפני שבת לזמר בכלי שיר ולעורר שמחה גדולה בחצר הקודש, והיינו טעמא, כי בזו הפרשה כתיב (י. כט) "כי ה' דיבר טוב על ישראל", והיו רוקדים ושמחים על הזכות הגדולה הזאת, שהקריאה מעורר את הזמן, וגם עתה מדבר קוב"ה טוב על ישראל.

בהעלותך את הנרות וגו' (ה, ב)

מעלת הדלקת הנרות

ברשי"י "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בתנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות", וצריך להבין, מדוע הדלקת הנרות גדולה מהקרכת קרנות הנשיאים, והלא אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, ובודאי שמשניהם יש להקב"ה נחת רוח, ובמה נתייחדה עבודתו של אהרן יותר מעבודת הנשיאים?

א. בפשטות יש לומר, על פי מה שכתב הרמב"ן, דקאי פרשה זו גם על נרות תנוכה, זהו "שלך לעולם קיימת" שאינה בטילה לעולם אף אחרי החורבן ביהמ"ק, ומשום הכי היא חשובה יותר מהקרכת קרנות הנשיאים שהיה רק לשעתה ולא לדורות. ובאופן אחר יש לומר, דהנה ב'ספורנו' כתב דברים נשגבים על הדלקת נרות המנורה, וזל"ק "כשתדליק את שש הנרות 'אל מול פני המנורה' שהוא הקנה האמצעי, וזה כשתפנה שלהבת כל אחד מהששה נרות אל הקנה האמצעי, אז יאירו שבעת הנרות" - כל השבעה יאירו וישפיעו אור עליון לישראל. שיעורו היות אור הימנים ואור השמאלים מכוון ופונה אל אור הקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה, ושכן ראוי שכונת המימינים העוסקים בחיי עולם והשמאלים העוסקים בחיי שעה [העוזרים למימינים, כאמרם (חולין צב). "אלמלי עלייא לא מתקיימי אתכלל", אלו המחזיקי תורה, שעל ידי זבולון מתקיימים בני יששכר] תהיה להפיק רצון הא-ל יתברך, באופן שיושג מכונו בין כולם, וירוממו את שמו יחדו כמו שקבלו עליהם, כאשר העיד באמרו ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, כלומר בין כולנו נשלים כוונתו".

מענה יתכן שזו החשיבות במנורה יותר מהקרכת הנשיאים, כי מצוה זו של הדלקת הנרות כוללת את כל כלל ישראל יחד, וחביב יותר אצל הקב"ה מצוה המתקיימת על ידי כולם כאחד.

ב. ומכל מקום השפע בזה על כל העולם כולו, וחזינו הכי מנר מערבי שהכהן הדליק בבית המקדש, שאמרו (מנחות פז:) שהיא "עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל", והקשה הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל [מגדולי בעלי המחשבה] האין ידעו כל באי עולם מהנעשה בביהמ"ק בפנים, ותיירץ, שהכהן בביהמ"ק בראותו הנס של נר המערבי הבעיר והשריש את האמונה בלבו שלו ובה גרם להכניס את ההכרה בלבבות בני ישראל בכל מקום שהם שהשכינה שורה בישראל, וכמו כן כשאחד עוסק בתורה בבית המקדש מעט הרי הוא מעורר הקדושה לכל באי עולם.

בעלי מוסר הסבירו, שלכן רואים ביום הכיפורים שאפילו הפחותים שבפחותים מישראל מתענגים ובאים להתפלל בבית המדרש, אף שבכל ימות השנה אינם נמנעים מלאכול נבילות וטריפות לתיאבון ולחלל שבת רח"ל, ומדוע בחרו כולם כאחד לשמור את היום הזה שיש בו עינוי נפש, טפי היה להם לבחור את יום הפורים או שמחת תורה שיש בו הנאת הגוף, אך הן הן הדברים, דבגלל שהתלמיד חכמים והיראים לדבר ה' מתחזקים בתורה ומצוות בקדושה וטהרה, הרי זה גורם לקלי דעת להרהר בתשובה ומתעורר בקרבם רצון עז לחזור אל שורשם ביום זה, ורגלם מוליכות אותם לביהמ"ד להתפלל כדת ולשמור מצוות היום כראוי וכנכון.

ג. וזו עבודה קשה שבמקדש, כמו שמצינו באשה השונמית שאמרה על אלישע (מלכים ב' ד, ט) "הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד", ובגמרא (ברכות י:) פריך "מנא ידעה", ותיירצו "שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו" וענו"ש, והוא פלא, מה קושיית הש"ס "מנא ידעה", וכי אי אפשר לראות על חזותו של אדם אם הוא איש קדוש, אתמהא, אמנם מכאן מוכח, שמדת הקדושה אינו ניכר בחיצוניות, אלא בקרבו קדוש, על ידי עבודה נשגבה שבין אדם לקונו, ומשום הכי פריך שפיר "מנא ידעה" שהוא קדוש דייקא, ואכן לזה היתה זקוקה לראיות והוכחות כדי לדעת שהוא איש קדוש, וכמו שאומרים בתפילה "ובקרב קדושים - תתהלל", כי הקדושה מוסתרת בקרב ובתוך פנימיות האדם.

ורמזו כן באמרום (יומא מט:) שקמיצה היא מן העבודות הקשות שבמקדש, והיינו וטעמא, כי צריך להכניס ולמלא את ידו בסולת אך להשיג שלא יבצבץ מאומה החוצה, כלומר שהקדושה תהיה טמונה בפנים מבלי שיצא משם מאומה, וזו אכן עבודה קשה שבמקדש.

וכן העמים הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע [ונאם הדברים למי שאמרם, שידוע שהסתיר הרה"ק מווארקא את עבודתו מעין כל רואים, והכל היה אצלו בהצנע לכת ובהסתרה גדולה מאד] בדברי דוד המלך בתהלים (פא, ח) "אענך בסתר רעם", שכאשר הרעם יהיה בסתר אז יענה קוב"ה את התפילות והבקשות, מפני שזה חביב ואהוב בעיני הבורא ית"ש. הוא היה מפרש מאי דכתיב אצל יוסף הצדיק (בראשית לו, ב) "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם", ואין יתכן שיכשל יוסף הצדיק בעבירה כזו של לשון הרע, רק יוסף הצדיק היה במדרגה גדולה יותר מאחיו השבטים, וכיון שלא הסתיר מעשיו ומדריגותיו על כן גרם שנתגלה בפני יעקב שהם פחותים ממנו, וזהו "דיבתם רעה" [ואפשר להוסיף בזה ביאור, שבדאי הסתיר יוסף את מעשיו מעין רואים, אך לא הסתיר כל כך עד שאף יעקב אביו לא יבחין בכך, והקב"ה דקדק בו כחוט השערה שהיה עליו להסתיר מדרגותיו אף מיעקב שלימלא].

מספרים, שבילדותו חלה הרה"ק בעל הישימה ישראל מאלכסנדר זי"ע בחולי מסוכן רח"ל, וראהו חסיד אחד איך הוא מברך "אשר יצר" בהתלהבות ובשמחה גדולה, והבין מכך שהוטב מצבו של הילד, שהרי הוא מודה להש"ת על חסדיו, והלך לבשר את ה'בשורה הטובה' לאביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, שאם מברך כך בודאי הוטב לו והוא מרגיש יותר טוב, אך כשסיפר לו כן תמה מהיכן יודע שהוטב מצבו, סיפר לו החסיד דברים כהויות, נענה הרה"ק מגריצא, אדרבה

עבודת אהרן במנורה

ברש"י מביא בשם הספרי לפרש מה הדגישה תורה "ויעש כן אהרן - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה", וכולם תמהים על דבריהם אלו, מאי קא משמע לן, וכי סלקא דעתא שישנה אהרן הכהן ממה שנצטווה, פשיטא שקיים מצות ה' במלואה, ויש בזה הרבה דרכים.

ה'ישמח ישראל' מביא בשם הרה"ק רבי יצחק מווארקא ז"ע, שכונת דברי רש"י לומר, שלא ניכר על פני אהרן כהנא קדישא שום שינוי והתפעלות בשעת הדלקת המנורה, ואף לאחר כל הכוונות והיחודים שעשה לפני שהלך לקיים את המצוה הקדושה הזו לא היה ניכר מאומה בחיצוניות שלו, רק הכל גזו בעמקי פנימיות לבבו, שם היה בוער כאש להבה אל ה' ביראה ואהבה עילאה (וע"ע ב'אמת ואמונה' עמוד כז שבמאי כע"ז).

אחרים אמרו, דהנה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, נט) "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" ופירשו חז"ל (ויק"ר פרשה לה, א) "אמר דוד, רבש"ע, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות", [וב'תולדות יעקב יוסף' (פרשת חקת) כתב, שאף לכתחילה צריך לנהוג כן, כי בתחבולות תעשה מלחמת היצה"ר, וצריך לרמות את היצה"ר ולגנוב דעתו לומר לו שהולכים למקום פלוני, וממילא לא יפריע בעדו ללכת לשם, ואז ילך לביהמ"ד], וקא משמע לן שאהרן כהנא קדישא לא היה זקוק להשתמש בעצה זו, אלא התגבר בכוחות עצמו כנגד היצה"ר ולא הוצרך לשנות.

אמנם על פי דרך הפשט נראה דלא קשיא מידי, כי מי יכול להעיד על עצמו שקיים מצוה אחת במלואה ובשלמות, ואשרי הגבר שיעיד עליו

איפסא היא: שמחת חולשתו לא היה בידו לעצור הגשותיו ופירי כהונה צילה שהיה יזכר כלפי חוץ, פי מדרף כלל אין הבריות יפולים לראות ולהתפעל מעבודת הקודש שלו.

מקובל בפי חסידים, שהרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע נסע פעם בחול המועד [כי החמיר שלא לנסוע, ומשום מה נאלץ לעבור על מנהגו], ונענש על כך שנתפרסם בעולם [הרה"ק רבי ברוך מאגריץ ז"ע אמר על זה בחריפותו, שיש 'צדיקים' שיחללו שבת כדי ליענש בעונש זה ולהיות מפורסם...], היינו כי הפרסום מפריע לקדושה, שצריך לעבוד את ה' באופן שעוצרים את ההרגשים פנימה.

אמנם בכלל זה יש יוצא מן הכלל, שבעניני התורה הקדושה אין מקום להסתיר את גדולתה וקדושתה לעין כל, והיינו דמצינו בדוד המלך (שמואל ב' יד) "ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה'", ואשתו מיכל בת שאול הוכיחה אותו על כך (פסוק כ) "מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים", ולכן נענשה שמתה בלא בנים רח"ל, וצריך להבין, וכי לא ידעה מיכל בת שאול שכך ראוי לעשות לכבוד התורה, ומבאר ה'ישמח ישראל' (וכע"ז הובא בשם הרה"ק בעל ה'קדושת ציון' מבאבוב ז"ע הי"ד) כי תמיד היתה נוכחת בעבודת ה' אצל אבותיה כשהם מסתירים את עבודתם בלב פנימה, ועל כן לא ראתה בעין יפה מה שדוד מגלה את עבודתו ברבים, אמנם דוד עשה כן לכבוד התורה, ובזה צריך להראות לפני כל העולם כולו את הכבוד שאנו רוחשים כלפי התורה, ולא הסתפק בעבודה פנימית בלבד [ומכל מקום נענשה מיכל בת שאול מפני שהוכיחה את דוד ואמרה שבמעשיו הוא "כאחד הריקים", דאטו מי שאינו מסתיר עבודתו מעומק לבו הרי הוא "אחד הריקים", ולא היה לה להתבטאות בלשון חריפה כזו, ועם צדיקים מדקדק הקב"ה כחוט השערה].

וכך אמר אא"ה הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע, שבאוצר מסתירים כסף וזהב ולא לחם, והכי נמי צריך להסתיר מדרגות אך קדושת התורה לא מסתירים, ואדרבה ממנו ראו וכן יעשו כולם אחריו.

וכבר אמר הרה"ק בעל ה'דברי יחזקאל' משינאווא ז"ע "גמרא איז ברויט!" [-לימוד הגמרא הוא כמו אכילת פת לחם], היינו כי זה עיקר החיות של האדם. ובסגנון דומה התנבא ואמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק ז"ע, שיש מצוות גדולות שהם מ'עבודת הקטנות' ["פון די קליינע עבודות"], ואילו העבודה הגדולה היא לימוד התורה הקדושה בהתמדה ויגיעה.

ד. והאמת שמצינו כיצא בזה במשה רבינו, דכתיב (שמות יט, י) "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" ופירש רש"י "לא פחות ולא יותר", והגם שאף שם מבארים למה הוצרך להצטוות כן, אך אצל אהרן יש הרבה יותר הסברים, וכבר מילתי אמורה שהכל תלוי במזל, וכיון שאצל אהרן כתיב כן בתחילת הפרשה לפיכך היא נדרשת יפה וביתר אריכות.

ה. והוסיף הרה"ק מווארקא בצחות לשונו, "אילו היה הקב"ה נותן מצוה זו להרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע, היה משבר את המנורה והופך השמן זית לגודל התלהבותו למצוה רבה זו, אבל אהרן לא שינה, שלא ניכר בו שום שינוי" (וע"י ביאור הדברים ב'ישמח ישראל' אות א-ב-ד, ובפרשת וירא אות ז, ובשם משמואל פרשת לך לך לברית מילה).

ו. ויש אומרים שנשתבח אהרן, דאע"פ שלא קיבל את הציווי מפי הגבורה רק שמעו מפי משה רבינו קיים ככל מה אשר נצטווה, ולכן מדגישה תורה "ויעש כן אהרן", ואילו בעבודת המשכן אצל משה רבינו כתיב כמה פעמים בפרשת פקודי "ויעש משה" בלא "כן", ללמדנו שאהרן עשה הכל בדיוק אע"פ שנצטווה כן רק מפי השליח.

וב'שפת אמת' (שנת תרמ"ג ד"ה במדרש) מבאר ענין "שלא שינה", על פי דברי המדרש "משל למלך שאמר לאוהבו, תדע שאצלך אני סועד, הכין כלי הדיטות, כשבא המלך סיבבו משרתיו מנורות של זהב, נתבייש והטמין כליו, עד שאמר המלך פוסל אני כולם ואיני משמש רק בשלך" ע"ש, והנה לפי השכל נראה כי לא טוב עשה האוהב, כי למה לא ישתמש המלך באמת בכלי מלכות, וגם מה נולד לו שנתבייש, והיה לו לידע מקודם כי המלך אינו חסר לו, ורק לכבודו צוהו להכין כלי הדיטות, ואם היה מבין זאת ולא הטמין כליו לא היה צריך המלך לפסול כלי מלכות. וכן הענין בעבודת האדם לפניו ית', כי יש לו להבין שאין לו שייכות מצד עצם הפעולה, רק מצד שהקב"ה אמר ונעשה רצונו, "וכפי מה שנועד זה להאדם אינו מתבייש לעוה"ב, וע"ז מבקשין ולא נבוש ולא נכלם, כי האדם שמחשב עצמו ומעשיו כשבא לעלמא דקשט ואינו מוצא לעצמו שום מציאות הוא מתבייש מאוד, אם כי עשה מעש"ט בעולם מטמין את מעשיו כמשל הנ"ל [ואינו למעשיו מציאות רק בעולמות תחתונים שאין שם התגלות כלי מלכות כמשל הנ"ל], אבל אם הוא מלא בוושה והכנעה בעודנו בעוה"ב אין צריך להטמין עצמו ומעשיו בעוה"ב, וע"ז אמרו 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו' **וכי הרצון לבוא לעלמא דקשט בכרס מליאה מש"ס ופוסקים**, רק להיות הלימוד בדחילו ורחימו כנ"ל, באופן שיוכל להיות תלמודו בידו כשבא לעלמא דקשט, ולא יתבייש ויטמין מעשיו", כלומר שאם הקב"ה נתן לאדם את הכלים לעבוד אותו יתב"ש הרי הוא ית' חפץ שהאדם יעבוד אותו בכלים שלו דוקא, ולא בכלים שיש למלאכים וכדומה.

וזה השבח באהרן הכהן "ויעש כן - שלא שינה", דמסתמא בהדלקת המנורה ראה אהרן הכהן הארת המנורה העליונה, והגם כי אהרן ראה זאת לא נשתנה ולא נתבייש, ועשה את שלו ולא הוצרך המלך לפסול מנורת המלכות.

כי האמת, שהקב"ה חפץ דוקא במצוות שלנו כמות שהם, וכמעשה שהיה, שאחד מגדולי תלמידי הרבי מלובלין ז"ע ראה את חבריו המריח 'טאבאק' באמצע התפילה, וחרה לו הדבר מאד, כי איך מניח חיי עולם ועוסק בהנאה רגעית של חיי שעה, אך משהבחין בכך הרבי הסביר לו בדרך משל, למה הדבר דומה, למלך שעבר בשוק וראה עני מנגן עם הכינור שלו, ומאד נהנה מערבות השיר, ולכן הזמין אותו שיבא לנגן בפניו בארמון המלוכה, ויהי כאשר הגיע אל הארמון ראו השירים את הכינור שלו והבחינו שהוא משופשף מכל הצדדים וחסר בו כמה נימין, ולכן שאלו אותו מדוע לא יתקן את כלי השיר שלו, נענה העני והשיב, הרי המלך נהנה מהשיר שיצא מכלי זה דוקא, ואם אנסה לתקנו להקל בזה את ערבות הנגינה כמו שהיה אז, והכי נמי רוצה הקב"ה את עבודתו של בשר ודם דוקא, עם ה'שמעק טאבאק' שלו, והגם שאין מעשיו שלמים חפץ ה' שיעשה את שלו וימלא תפקידו בעולם.

והיינו דשינוי בפרקי אבות (פ"ב משנה א) "רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיה תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", ופירש המגיד ממעזריטש ז"ע, שהקב"ה מבקש מכל אחד לקיים המצוה כפי כוחו ויכלתו, וזהו "ותפארת לו מן האדם" כלומר כל אחד ואחד כפי מצבו, וממילא אין מקום להתלונן ולהתייash על שאין בידו לקיים המצוות בשלימות, כי הקב"ה חפץ בעבודתו שלו כמות שהוא, עבודת האדם ולא מלאכים.

הכמי המוסר המשילו כן למלך שלא היה לו ילדים, וחפץ לגדל ילד שהיה "יורש עצי", לכן חיפץ את הילדים המזכירים והמוכשרים במדינה ונתן לכל אחד זרעים מעופשים כדי שירזיע אותם, ויהי כאשר כולם קיבלו את הזרעים הניחו אותם מיד, כי מה יעשו עם זרעים מעופשים ומקולקלים, זולת אחד מהם שאמר, שאם המלך נותן זרעים אלו בודאי שיש בהם תכלית, ועמל להזריעם ובוסף הצמיחו ועשו פרי. והנמשל לעבודת השי"ת, דאע"פ שהקב"ה נותן לאדם חסרונות הרי הוא רוצה שיעם זה יעבוד עבודת המלך, כי מזה יהיה לו יתב"ש נחת רוח.

ז. במצות וידוי ביכורים אומרים (דברים כו, יד) "עשיתי ככל אשר ציוותני", וברש"י "עשינו מה שגזרת עלינו - עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם", והסביר הרה"ק רבי דוד מלעלוב ז"ע, כי באמת אין ביד בשר ודם להעיד על עצמו שעשה כפי מה שנצטווה, לכן פירש רש"י שגם אמירת פסקא זו נעשה בגלל שנצטוינו לומר כן בנוסח הוידוי, וזהו "עשינו מה שגזרת עלינו" - **לומר כן.**

עוד מספרים שפעם כיבדו את הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג ז"ע בסנדקאות, אך מחמת אונס איחר וכבר עשו את הברית, ומאד שמח הרה"ק מניקלשבורג בסעודת הברית, והיה ניכר עליו שגדולה שמחתו יותר ממה שהוא שמח בעת סנדקאות, והסביר להם טעמו של דבר, כי

וכדי להבין יותר את הענין יש להסמיך הסברו של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע בענין גניזת האור, שאין הכוונה שאי אפשר להשיג את האור בזמן הזה, אלא שכדי להשיג צריך להתייגע, ועל ידי עבודה אפשר להשיג את האור בתורה ובמצוה, וביתר ביאור, שהיה מקום לומר שאינו ראוי לחוטא לעשות מצוות, דהא למה הדבר דומה לבן בליעל שמחזק ומגדף את המלך ביחיד ובציבור שבדאי לא יתנו לו להביא דורון לפני המלך, ואם ידחוק את עצמו ויצליח להגיע לפני המלך יהא אחת דתו להמית, והכי נמי רשע שברצונו לקיים מצוה היה מן הדין שידחו אותו מלעשותה, מיהו אצל הקב"ה אינו כן, אלא חפץ גם במצוות הרשעים, ומכל מקום אין להם האור של המצוה, כי זה אפשר להשיג רק על ידי עבודה ויגיעה [ובתפארת שלמה] כותב הרבה בזה, שיש אנשים שהם מלאים וגדושים בתורה ומצוות אך חסר להם האור].

ובפרשה זו הקריאה מעוררת את הזמן, שבזכות אהרן הכהן שלא שינה, והדליק את האור הגדול של מצוות הדלקת הנרות, ושלו לעולם קיימת, יכולים בני ישראל בכל הדורות להצטרף יחד עמו וליהנות מקיום המצוות מתוך אור גדול וקדוש.

פניני עבודה

אי אפשר לאדם לקיים מצוות ה' בשלימות, כי איך יסלק בשר ודם כל הנגיעות והפניות שלו, אך מי שנאנס מלעשות מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה (קידושין טז:), והקב"ה מעלה עליו כאילו עשאה בשלימות, ועל כן אני שמח שמחה גדולה. ועכ"פ למדנו שכמעט אי אפשר לבשר ודם לקיים מצוה בשלימות בלא שום פניות ונגיעות, וכשהקב"ה מעיד על אהרן "שלא שינה" בודאי מעלה גדולה היא.

קיימא לן (קידושין ז'): שעבד עברי שנאנס מחמת חליו ולא היה יכול לעבוד במשך שש שנות העבודה הרי ההפסד של האדון, ואינו יכול לתבוע את מה ששילם עבור העבד, ואילו בפועל קיימא לן (ב"מ עז.) שאם שכר פועל שיעבוד אצלו לשבוע ונאנס ולא עבד יום או יומיים ויותר הרי הוא מנכה לו מן התשלום, שאינו משלם אלא על הימים שעבד בפועל, והחילוק ביניהם, כי על עבד עברי משלם מעיקרא ולכן ההפסד של האדון, ואילו שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וכיון שלא עבד שבוע אינו צריך לשלם כי אם מה שעבד, ולפי זה הקשה הב"י יששכר' (מאמרי שבתות מאמר ו' אות ד') מדוע קיימא לן "נאנס לעשות מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה", והלא שכר מצוות מקבלים בסוף, אחרי אריכות ימיו ושנוי של האדם, כאמרם (עירובין כב.) "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", ואם כן היו צריכים לקבל שכר רק על המצוות שעשו בפועל, אלא שזה חסד ה' עצום שנותן שכר למי שנאנס אע"פ שמצד הדין אינו מגיע לו, ומבאר בזה דברי המדרש פלואים (רות רבה פרשה ה, ד) שדרשו מה שאמרה נעמי לרות (רות ב, יב) "ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפי השכינה - א"ר חסא, אשר באת לחסות תחת כנפי השכינה" ותו לא מדי, ותמיהו המפרשים, מה בא רבי חסא להוסיף יותר ממה שכתוב בפסוק להדיא, רק כיון שהתקרבה תחת כנפי השכינה תהיה "משכורתך שלימה" ותקבל גם על 'הנאנס ולא עשאה', מפני שזה תשלום יתירה שזוכים בני ישראל יותר מן הדין. ומעמיס כן בפסוק (תהלים לא, כ) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם", שהצדיקים יקבלו שכר רב לעתיד, הגם כי "פעלת לחוסים בך" שיש למקיימי מצוות דין פועל שמשלמים רק לבסוף, וא"כ לא היו צריכים לקבל שכר על האנוסים, מיהו זה מחסדי הש"ת שנותן לבני ישראל "נגד בני אדם", כלומר נגד הדין בב"ד של מטה.

ח. הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע רמז בפסוק (בראשית א, ג) "ויאמר" יהודי האומר ל"אלקים" ומבקש "יהי אור" ויזכה לדחות את החשיכה וההסתר, וזכה "ויהי אור", שהקב"ה מסייע בעדו להאיר את החשיכה ודוחה עבורו את כל ההסתרות, וביותר בחודש אלול שיש פתיחת הלב, ואז עוברת הידיעה מן הראש אל הלב ב'קפיצת הדרגה', וא"צ לעבור כל הדרך הארוכה שיש ביניהם תמיד.

ט. ויתר מכן היה נראה שלא יוכל החוטא לקיים מצוות, שהרי מעשיו הרעים גורמים לו שאינו יכול לקיים רצון ה' כראוי, כי פגם את נשמתו וגרם לעצמו שלא יוכל להתדבק בה' בעת קיום המצוות, כמו שנאמר (תהלים קטו, ה-ו) "פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו", ופירש מרן הבעש"ט זי"ע, דכיון שהאדם משתמש בפיו ובעיניו לדבר ולראות צרכי עצמו ותאוותיו על כן אינו מצליח להשתמש בהם לדברים שבקדושה, כי כל כולו משועבד לתאוות אבריו וחושיו הגשמיים, וכן "אזנים להם" שהשמיעה של דברים בטלים ואסורים גורמות לו "ולא ישמעו" דברי תורה וקדושה, ובכלל זה שאינו משכיל לדעת ולהבין מצבו האמיתי, ונדמה שהכל הולך למישרים (הובא ב'מקור מים חיים' בשבילי ספר בעש"ט עה"ת, פרשת שמות אות ט).

והיינו דקאמר רבי שמעון בר יוחאי בירושלמי (ברכות ה.) "אילו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהיבת תורה לישראל [אילו הייתי עומד על הר סיני בשעה שנתן קוב"ה התורה לישראל] הוינא מתבעי קומי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין [הייתי מבקש מבורא כל עולמים שיברא לאדם שתי פיות], חד דהוי לעי באוריתא וחד דעבד ליה כל צורכיה [באחד ידבר דברי תורה ובשני ידבר צרכי הגשמיים], חזר ומר [ו-אמר], ומה אין חד הוא לית עלמא יכיל קאים ביה מן דילטוריא דיליה אילו הוו תרין על אחת כמה וכמה" [ושבו חזר בו, דאם בפה אחד אין האדם יכול לשמור על פיו מלבד לשון הרע ודיבורים אסורים ק"ו אילו היו לו שתי פיות], והסביר הרה"ק בעל ה'סוד העבודה' זי"ע הכוונה, כי אילו היה לאדם פה אחד לדברי תורה ותפילה ופה אחד לדברים בטלים לא היו דיבורי לש"ר וריכילות בפה אחד מפרעים לו להתפלל ולעסוק בדברי אלקים חיים בפה השני, כי אין בין זה לזה ולא כלום, והיה האדם מדבר לשון הרע וריכילות ורגע לאחר מכן נכנס לביהמ"ד ומתפלל ברחימו ודחילו, אבל עתה שיש לאדם רק פה אחד אינו יכול לומר דברי קדושה מתוך התלהבות וחשק אם ידבר תחילה דיבורים אסורים, **וסבר רשב"י שעדיף שיהיה לאדם פה נקי בעת התפילה, אך בסוף חזר בו, כי עדיף שלא יוכל להתפלל כהוגן, ס'דאוונעט זער נישט, ס'לערנט זער נישט, וממילא יעשה חשבון הנפש ויחזור בתשובה.**

ובדרך זו פירש ב'בית אברהם' (פרשת בחקותי) נוסח הבקשה "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו", ובפשטות שתי בקשות ניהו, חדא שלא ישליכו מלפניו ועוד שלא יקח ממנו רוח קדשו, אמנם הוא פירש דכולהו חדא ניהו, והכי קאמר "אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני", שאם הוא מגורש מלפני ה' עדיף ש"רוח קדשך תקח ממני", ואז יעשה חשבון הנפש וממילא ישוב בתשובה.

י. ואדרבה, חייבים לקיים המצוות, ואע"פ שנאמר (תהלים ג, טז) "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי", מכל מקום חייבים ללמוד תורה ולקיים מצוות, ומי שלא יקיים ח"ו יענש על זה, וכבר אמרו "ושבית שבינו" שעל ידי עבודה אפשר אח"כ להציל את העבודה שנשבה בידי החיצוניים ולהחזיק לשורשה במקום עליון.

יא. כ"ק מרן אמר' מלעלוב זי"ע היה מספר על תלמיד חכם למדן, שבמשך כ"ב שנה הסתגר בחדרו וישב על התורה ועל העבודה ברציפות מתוך התמדה נפלאה, והיה כאשר סיים את עבודתו יצא מחדרו וראה קבוצת חסידים נושעים, שאולם להיכן פניהם מועדות, אמרו לו לליזענסק, חשב הלה לעצמו, שהיה מתאים יותר שיבואו אליו אחרי יגיעתו הגדולה במשך כל כך הרבה שנים, כי אין שראא אותם נוסעים הצטרף אליהם, כשהגיעו לליזענסק אמר לו הרבי ר' אלימלך **"הסבור אתה אז יראה איז א בעזעם? [-וכי נדמה לך שיראת שמים הוא מטאטא?], יראה איז פארכט?!** כלומר האם תחשוב שיראת שמים הינו חפץ גשמי שאפשר להשיג בקלות, לא ולא, יראה היא פחד בעומק הלב, ויהי כשמוע כן היהודי נפל ארצה מתעלף מרוב פחד, כאשר עוררו אותו מעלפונו אמר להרבי ר' אלימלך "מה עושים כש'שמות' [-גינה] נופל על הריפעה? מרימים אותו ומנשקים אותו, ולא אהיה אני גרע משמות?" כלומר שביקש מהרבי שירים את נשמתו לזכות להיות כלי מוכן וראוי לקבל יר"ש באמת, כי גם אחרי כ"ב שנה של עבודה היה עדיין מוכסה בהסתר, ואכן נשאר בצל קדשו במשך ימים רבים וזכה להיות אחד מחשובי בני החבורה.

כאשר הגיע הרה"ק רבי קלוגנימוס קלמן מפאסצנה זי"ע ה"ד [בעל החובת התלמידים ועוד] לשנת הארבעים רצה לקבל על עצמו 'קבלה טובה' לאות הכרת הטוב להש"ת על כל החסד שעשה עמו ואשר הוא עתיד לעשות עמו ועם כל בני ביתו, אך אז חשב לעצמו "מה אקבל עלי, ללמוד יותר - כמדומני שמה שאפשר לי לא ללכת בטל אינני הולך בטל, להתרחק מן התאוות - אם אין יצרי מרמה אותי ב"ה אינני משועבד כל כך לתאוה גופנית ח"ו, ומה חסר לי? פשוט להיות יהודי חסר לי, דומה אני בעיני צא"צ א גימלאוויטער יוד" [-ליהודי מצויר], כצורת אדם מצוירת בלי חיות ונשמה, דאף שלא חסר בה כלום, מיהו חסרה הנשמה..." ובכך קיבל על עצמו להתחזק להכניס חלק הנשמה בעבודתו (הובא בספרו 'צו הורוד' אות יט).

בספר 'שפתי צדיק' (תוכנה אות ג) מביא בשם זקינו הרה"ק בעל ה'אחדושי הרי"ם' מגור זי"ע, שמעשה היה אצל הרבי מלובלין זי"ע, שבאו אליו חסידים

ביאור ענין פסח שני

צריך להבין מה שטענו "למה נגרע", הלא בתחילה היה עליהם לשאול ולברר מה עליהם לעשות עם הקרבת קרבן פסח, דמנא ליה שלא יוכלו להקריבו, ואפילו את"ל שידעו שטמא מת אינו יכול להקריב קרבנות מיהו אכתי אינו מובן טענת "למה נגרע", שהרי אונס רחמנא פטריה, ולכן היו פטורים מצד הדין להקריב קרבן פסח, ותשובתם בצד, דמפני שהם טמאים לנפש אדם לכן אינם יכולים להקריב את הקרבן, ויותר היה להם לשאול מה עליהם לעשות למעשה.

וביאר הרה"ק רבי פנחס מנחם מפילץ זי"ע ב'שפתי צדיק' (אות טז) על פי מה ששמע מזקינו הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, כי באמת היו פטורים מצד הדין להקריב הקרבן, וכמו בשאר כל המצוות התלויות בזמן שלא שייך להשלימן, אך מחמת רוב הצמאון שהיה להם להקריב קרבן פסח, זעקו וצעקו מקירות לבם "למה נגרע" משאר כל

ישראל, לכן זכו להמשיך פרשה חדשה בתורה וחידשו את מצות פסח שני, עכתו"ד הקדושים.

ואפשר לפרש בזה לשון הכתוב (פסוק ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא", ולמה נכפלה תיבות "ביום ההוא" פעמיים, רק בודאי הבינו אותם אנשים שאין בידם להקריב קרבן פסח ראשון, וניסו להשלים עם מצבם, אך כאשר הגיע "היום ההוא" של י"ד ניסן וראו איך שכל כלל ישראל מקריבים את קרבנותיהם בהתלהבות אש קודש, אזי יצאה נפשם בדברם, ומרוב צער ועגמת נפש שפרצה מלבם רצו אל משה רבינו ושאלו אותו "למה נגרע", ולכן הגם שמצד הסברא היו צריכים להגיע אל משה רק אחרי שיטהרו מטומאתם באו הם מיד באותו היום של י"ד ניסן, כי לא יכלו לקרר את תשוקתם להקריב גם הם הקרבן, ואכן תשוקה זו גרמה להם שנתחדשה עבורם פרשת "פסח שני".

פניני עבודה

ו'פתקא' בידם, בה הזכירו לפניו צרתם מאיש צר ומציק שהיה בעינם, שהיה מוסר ממון ואנשי ישראל למלכות, ופועננות רבה באה על ידו לתושבי העיר, אך הרה"ק מלובלין קרא ה'קוּטִיל' ושאל בפליאה "הלא אדם זה מאיר בשמים בכל העולמות העליונים", ואיך יספרו עליו כדברים האלה, למותר לציין תמימה החסידים, כיצד יארע לשפל אנשים כמותו שתהא נשמתו מאירה, אך החסידים קיבלו דבריו באמונה ולא הגיבו ולא כלום. בהזדמנות ובשעת הכושר נכנס בנו רבי יוסף ז"ל אל הקודש ושטח את תמימת החסידים, כיצד יתכן שהאירה נשמת המלשין באור גדול כל כך, השיב לו אביו ה'חזוה', שבאותה שעה שהגישו לפניו את הפתקא הדליק ה'מסור' נרות חנוכה, ועל ידם באה לו אורה גדולה.

פעם נכנס יהודי אל הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע, אמר לו הרב "דיין בארד שיינט" [-שערות זקנך מאירים], מיד רדפו אחריו החסידים כדי להבין פשר דברי רבם, הסביר להם היהודי, שהוא טרוד כל היום בפרנסתו ואין לו פנאי לעסוק בתורה ותפילה, ותמיד כאשר הוא נופל במחשבתו הרי הוא מסתכל על זקנו ומתחזק ואומר "אה, ברוך ה' אבא בארד איך!" [ב"ה יש לי זקן], והרגיש בזה הרה"ק מלעכאוויטש, ועל זה אמר לו ששערות זקנו מאירים.

הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל סיפר, שפעם ראה הרה"ק בעל ה'בית אברהם' מסלונים זי"ע אדם פשוט מאד והבחין באור גדול הזורח מפניו, ע"כ ביקש ממנו שיגלה לו איזו מצוה יקרה עשה בימי חייו שבשכרה זכה למעלה גדולה זו, פתח הלה וסיפר, שבאחת המלחמות ברוסיה גייסו אותו לשרת בצבא, ויהי בתקופת חג הסוכות שהה במחנה עם החיילים ורצה בכל מאודו לקיים מצוה ה' ולשבת בסוכה ולאכול כזית פת בלילה הראשון של חג, לכן שמר בכיסו כזית פת ובליל התקדש החג טיפס על סולם גבוה וחיפש סוכה בקרבת מקום, ואכן ראה ממרחק סוכה כזו, ובאישון לילה ואפילה ברח מן המחנה במסירות נפש ורץ אל הסוכה, כשהוא מכניס את עצמו בסוכה גדולה, כי אילו תפסו אותו השומרים בבריחתו הייתה אחת דתו להמית, אמנם בדרך לא דרך הצליח להגיע אל הסוכה, מיד בירך בכוונה ברכת 'המוציא' ולישב בסוכה' ואכל כזית פת ומיהר לחזור אל המחנה מבלי שיבחין בו בצאתו ובבואו, ובה התכוון לומר, דשמה בשכר מצוה זו קרן אור פניו, אמנם ה'בית אברהם' לא היה נחל לו בזה, ואמר לו, שאכן מצוה גדולה עשה במסירות נפש, אולם בהא גרידא לא היה זוכה לשכר כזה, ובזאת ביקש ממנו שיזכר אם עשה עוד מעשה טוב, **נענה הלה והשיב, שכאשר חזר מאכילת הכזית פת בסוכה רקד כל הלילה מתוך רוב שמחה על שעלה בידו לקיים מצוות עשה דאורייתא, ויהי כשמוע כן ה'בית אברהם' אמר בהנאה "אה, דאס מיינט מען!", לזה אכן התכוונתי, כי השמחה של מצוה גרמה לו את האור הגדול.**

וכך ידוע שאמר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל להסביר, מדוע אחרי מלח"ע השניה לא הצליחו הרבה מהיראים לדבר ה' בארה"ב לראות נחת דקדושה מיוצאי חלציהם ורבים עזבו את דרך התורה, כי בימים ההם היו חייבים לעבוד בארה"ב גם בשב"ק, וכל מי שלא הגיע לעבוד בשבת פיטרו אותו מעבודתו, והגם שהיו יהודים שמסרו את נפשם וחיפשו כל שבוע עבודה חדשה לפרנס את ביתם, אך היו חוזרים לביתם ביום שישי ומספרים בצער שפיטרו אותם מעבודתם, והילדים היו רואים את אביהם המצטערים משמירת שבת, כי מעולם לא נראה אחד המצטער ששילם 50 אלף דולר עבור 'קאדילאק' (ורכב יקר ומפואר שיצא בימים ההם) חדש, אין זה כי לא החשיבו את שמירת שבת, ומש"ה לא רצו הילדים ללכת בדרכם רח"ל.

כיוצא בו היה מו"ח הגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל מצטער מאד כשראה מפרסמים שמצאו "פתרון לבעיה הלכתית בשבת", וחרה לו על לשון זו, כי הלכות שבת אינן "בעיות הלכתיות" שצריך להסתדר אתם, אלא לקיים שמירת שבת מתוך שמחה.

יב. וצריך לזה להפסיק ממרוצת הזמן ולהתבונן בנעשה בעולם ולהתעורר מזה לתקן דרכיו, כמאמר הבעש"ט הק' שפירש המשנה באבות (פ"ו משנה ב) "בכל יום ויום בת-קול יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה", ולכאורה קשיא ממנו"פ, דמי שזוכה לשמוע בת-קול משמים בודאי מופרש הוא מעוה"ז ואינו צריך להתחזק מפני עלבוניה של תורה, ואותם אנשים שצריכים להתחזק בכבוד התורה הם אינם זוכים לשמוע את הבת-קול, וא"כ מפני מה יוצאת בת-קול זו שלפי הנראה אין בה תועלת, ותיירץ הבעש"ט, דעל ידי הבת-קול נכנסת בכל אדם התעוררות להתחזק בקדושת ובכבוד התורה, וצריך הממשיל להתעורר מזה לעבודת ה'. נמצא שכל אחד יש לו התעוררות, אך העבודה להתבונן בעת ההתעוררות ולהחזיקה אצלו כדי שישתנה למעלותא.

ויש לנו כח זה מאבי האומה זה אברהם אבינו, כמבואר במדרש (בר"ד פרשה לט, א) שראה בירה דולקת, ולכן תמה "כלום יש בירה בלא מנהיג, מיד הציץ עליו בעל הבירה, ואמר אני הוא בעל הבירה", כי בודאי לא היה הוא היחיד שראה את הבירה דולקת, אך הוא עצר והתבונן בזה.

כיוצא בזה מצינו במשה רבינו ע"ה שראה סנה בוער באש והסנה איננו אוכל, היינו שראה מחזה אלקים, אולם היה יכול לעבור את המקום ולהמשיך הלאה, אך משה לא נהג כן, אלא התבונן ושאל "מדוע לא יבער הסנה", ועל כן זכה שנתגלה אליו השי"ת באותו מקום.

וגבי יתרו אמרו "מה שמעוה אלפים שחיו לפני כשלושת אלפים שנה נענו לקריאתו של משה רבינו ע"ה כשהכריז אחרי חטא העגל "מי לה' אלי", ובגלל אבות זוכים בניהם ויעבור, ואילו יתרו נתעורר מזה לבוא ולהסתפח בנחלת ה'.

ואף אצל בני לוי אשכחן כוותיה, שאחרי אותו מעשה שאל משה "מי לה' אלי", ואמר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע שהיו עוד אנשים מישראל שלא נכשלו בחטא העגל, אך "ויאספו אליו כל בני לוי", כי רק הם נתעוררו מהקריאה ועמדו בחרב וחנית נגד עוברי עבירה.

פעם שוחח הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל עם ראש ישיבה שעבר לארה"ב כדי לחזק את יהודי הגולה ולקרן לתורה, והתנצל באזני ה'חפץ חיים' שהדבר קשה לו מאד, נענה הרב לחזק את רוחו ואמר לו במתק לשונו, כשמישיב יבא נצעד שנינו אחרי משיח ה' אל מקום המקדש בהר הקודש בירושלים, לפתע יעצור משיח כשנגיע לעזרת כהנים בביהמ"ק ויאמר לכם לעצור ולא להמשיך ללכת, ואילו לי יגיד "ישראל מאיר, אתה יכול להתלות אלי", וכי תדע למה אני עדיף ממכם, כי אבות אבותי שחיו לפני כשלושת אלפים שנה נענו לקריאתו של משה רבינו ע"ה כשהכריז אחרי חטא העגל "מי לה' אלי", ובגלל אבות זוכים בניהם להיכנס לפני ולפנים, ובזאת סיים ואמר, "אני אומר לך כן, כדי שאם תשמע קריאה כזו - תלך ותצטרף עם חבורת עושי מצוה" [כי המיחל והמצפה לכך הרי הוא מוכן בעת נסיון].

לזכות הבחור **רום בן תמר נועה** אשר נחטף ונמצא בידי גויים ארורים ימ"ש מיום שמחת תורה תשפ"ד
שיצא בקרוב מאפילה לאורה בתוך שאר שבויי וחולי ישראל